

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

08 נובמבר 2018

ת"ע

תיק חיזוני:

לפני כבוד השופט בן ציון ברגר

בעניין עיזבון המנוח :

התובעים

נגד

הנתבעות / המתנגדות

1

פסק דין

2

3

והתנגדות לקיומה

4

5

תמצית העובדות הרלוונטיות:

6

7

1. ביום 5.5.16 הוגשה לרשם הירושות בקשה לקיים את צוואת המנוח מיום 16.8.15 (להלן: **הצוואה** / **צוואת המנוח**). ביום 29.6.16 הוגשה לרשם הירושות התנגדות לקיום הצוואה. הרשם העביר את הבקשה והתנגדות לבית המשפט ומצא שלא להתערב בהליכים הנוגעים לעיזבון זה.

10

11

12

2. המנוח, נפטר ביום 8.3.16 בבית החולים בנהריה, בן 97 במותו (להלן: **"המנוח"**).

13

14

15

3. המבקשים והמתנגדות הינם אחים, ילדי המנוח ואשתו המנוחה.

16

17

טענות המתנגדות:

18

19

4. המנוח נפטר בבית חולים בגיל 97 כאשר מצבו הבריאותי היה בכירע והוא סבל ממחלות רבות משך שנים רבות. מאז פטירת אשתו המנוחה, שנתיים קודם לפטירתו (8.5.14), מצבו הבריאותי הלך והתדרדר.

20

21

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

08 נובמבר 2018

תיק חיצוני:

- 1
- 2 5. המנוח ערך עם אשתו המנוחה צוואה הודית, ולאחר פטירתה ערך עוד שתי צוואות (בפועל
- 3 עוד 3 צוואות – ב'ב'). הצוואה הראשונה הודית, השנייה בה ציווה כל רכושו למבקש 3,
- 4 והשלישית, הצוואה האחרונה נושא ההתנגדות שהוגשה. עו"ד עורך הצוואות אישר
- 5 למתנגדות שאכן המנוח ערך את הצוואות הנ"ל, אך סירב באמתלות שונות למסרן להם.
- 6
- 7 6. המתנגדות טוענות שאף את הצוואה הנוכחית קיבלו שלא בהתאם לתקנות הירושה. משקיבלו
- 8 את הצוואה התברר להן שהן נושלו מעיזבון המנוח.
- 9
- 10 7. לטענת המתנגדות הן פנו ביחד עם ביתה של המתנגדת 2 למבקש 3 כדי לברר את פשר נישולן
- 11 מהעיזבון והוא ציין בפניהם שמדובר ב"מעשה תחבולה" (ההדגשה במקור – ב.ב.) של
- 12 המבקשות 1 ו-2 אשר אף דאגו לבטל את הצוואה השנייה שהייתה לזכותן בלבד, ומבחינתו
- 13 אין מניעה לחלק את העיזבון בין כל חמשת האחים.
- 14
- 15 8. המתנגדות טוענות "בקליפת אגוז" שיש לבטל את צוואת המנוח בשל כל אחד מהטעמים
- 16 שלהלן:
- 17
- 18 • היעדר כשרות ויכולת של המנוח להבין את טיבה של צוואה לפי סעיף 26 לחוק הירושה
- 19 (להלן: "החוק").
- 20
- 21 • השפעה בלתי הוגנת של המבקשות 1 ו-2 על המנוח לפי סעיף 30 לחוק.
- 22
- 23 • מעורבות פסולה של המבקשות 1 ו-2 בעריכת הצוואה לפי סעיף 35 לחוק.
- 24
- 25 • פגיעה באינטרס ההסתמכות של אשת המנוח ושל המנוח לנוכח היות הצוואה נושא
- 26 התנגדות זו נוגדת את הצוואה ההודית של המנוח ואשתו המנוחה, צוואה הודית מיום
- 27 22.4.14.
- 28 (פירוט מורחב לטענות הנ"ל הובא במסגרת ההתנגדות).
- 29
- 30
- 31 9. לחילופין, טוענות המתנגדות שהמנוחה – אשת המנוח – לא היתה כשירה לערוך ולחתום על
- 32 הצוואה ההודית מיום 22.4.14, כ-16 ימים בלבד בטרם פטירתה.
- 33

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

08 נובמבר 2018

תיק חיצוני:

1 לפיכך טוענות המתנגדות שיש לדחות את הבקשה לקיום צוואת המנוח האחרונה, ליתן צו
2 ירושה, ולחילופין, לקיים את הצוואה ההדדית מיום 22.4.14.

3

4

תשובת המבקשים להתנגדות:

5

6 10. לטענת המבקשים, המנוח ביקש להוציא את המתנגדות מעיזבונו מאחר והפקירו אותו ולא
7 דאגו לו. ההתנגדות הינה בבחינת "בצע כסף" (ס' 7 לכתב התשובה).

8

9 11. המנוח היה אכן בגיל 97, אך צלול, מתמצא בזמן ובמקום, כשיר, תפקד כראוי ועצמאי, הלך
10 לבית הכנסת בגפו, ערך קניות, סידורים והתנהל ללא כל עזרה.

11

12 12. המבקשים מכחישים שנערכה צוואה הדדית, ולמעשה הצוואה שהוגשה לקיום- צוואה מיום
13 16.8.15 הינה צוואתו היחידה, להלן: "הצוואה האחרונה". בצוואה זו ציווה את עזבונו
14 למבקשים אשר דאגו לו בחייו, דאגה יומיומית צמודה, אוהבת, דואגת ועוטפת את המנוח,
15 לעומת המתנגדות אשר לא ביקרו את המנוח שנים רבות, לא דאגו לשלמו, ולא דאגו לשמר
16 את הקשר בינם לבין אביהם.

17

18 13. המבקשים לא ידעו על עריכת הצוואה אלא רק לאחר פטירת אביהם המנוח עת עודכנו על ידי
19 משרדו של עורך הדין אשר ערך את הצוואה.

20

21 המבקשים עותרים לקיים את צוואת המנוח.

22

23

תמצית ההליכים שהתקיימו:

24

25 14. ביום 6.12.16 נחתמה פסיקתא המאפשרת למתנגדות לאסוף חומר רפואי מבית החולים
26 נהריה, ומכל מוסד רפואי אחר. ביום 28.12.16 התקיימה ישיבת קדם משפט ובסופה הוריתי
27 על מועד לסיום הליכי גילוי המסמכים. כמו כן, הוריתי לעו"ד – עורך הצוואה –
28 להגיש לבית המשפט תצהיר ערוך כדין ולפרט את כל הצוואות שערך עבור מי מהמנוחים –

29

30

31 15. ביום 11.1.17 הגיש תצהיר מטעמו, ובו פירט את כל הצוואות שערך עבור
32 המנוחים. מתצהירו עלה שהמנוחה – אשת המנוח – ערכה צוואה ביום 22.4.14. המנוח ערך
33 צוואות נוספות במועדים: 22.4.14, 29.5.14, 14.4.15, והצוואה האחרונה 16.8.15.

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

08 נובמבר 2018

תיק חיצוני:

- 1
2 16. ביום 6.3.17 התקיימה ישיבת קדם משפט ובסופה נדרשו המתנגדות להודיע לבית המשפט
3 לאור המסמכים הרפואיים שנאספו האם הן עומדות על טענת הכשירות של המנוח לערוך את
4 צוואתו.
5
6 17. ביום 20.4.17 הודיעו המתנגדות כי אינן עומדות עוד על טענתן להיעדר כשירות של המנוחים,
7 אך שומרות לעצמן את הזכות להציג מסמכים רפואיים באשר למצבם הבריאותי כדי להוכיח
8 את יתר טענותיהן.
9
10 בהתאם, ביום 22.4.17 ניתנה החלטה המנתבת את התיק לשמיעת ראיות (לאחר הגשת
11 תצהירים).
12
13 ביום 26.11.17 התקיימה ישיבת ההוכחות. בפתח הדיו הודיעו המתנגדות שנוכח חזרתן
14 מטענת אי הכשירות אין בדעתן לחקור את ד"ר – רופא קופת חולים אשר היה
15 רופא המשפחה אשר טיפל במנוח (הוזמן על ידי המבקשים), וכך גם המבקשים. לפיכך, שוחרר
16 ד"ר ממתן עדות.

דיון:

- 17
18
19
20 18. נוכח הודעת המתנגדות כי הן חוזרות בהן מטענת חוסר כשירות המנוח לפי סעיף 26 לחוק
21 הירושה לערוך את הצוואה, עילות ההתנגדות הצטמצמו לשלוש: בטלות הצוואה האחרונה
22 נוכח השפעה בלתי הוגנת ו/או יתר הוראות סעיף 30 לחוק הירושה, וכן מעורבות בעריכת
23 הצוואה, סעיף 35 לחוק הירושה.
24
25 לצד טענות אלו נטען שנוכח קיומן של צוואות הדדיות שערכו המנוחים (המנוח ואשתו
26 המנוחה) ביום 22.4.14, לא יכול היה המנוח לשנות את הצוואה ההדדית שערך
27
28 נעבור עתה לבחינת טעמי ההתנגדות.

השפעה בלתי הוגנת:

- 29
30
31
32 19. סעיף 30 (א) לחוק הירושה מורה לנו: "הוראת צוואה שנעשה נוחמת אונס, איום, השפעה
33 בלתי הוגנת תחבולה או תרמית – בטלה".

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

08 נובמבר 2018

תיק חיצוני:

1
 2 סעיף זה, ובעיקר עילת השפעה הבלתי הוגנת על המצווה כטענת התנגדות, זכה למסה
 3 קריטית של פסקי דין שניסו להתמודד עם אפיון של הנסיבות או הראיות שיש בכוחן כדי
 4 להקים "השפעה בלתי הוגנת" שתביא לבטלות צוואה. עצם השימוש בביטוי/מילה "השפעה"
 5 אין בה לומר שכל השפעה אינה מותרת, אלא כוונת המחוקק הייתה לוודא שהצוואה משקפת
 6 את רצונו החופשי של המצווה. בע"א 133/84 , בעמ' 772-773,
 7 אמר הנשיא שמגר:
 8
 9 " ... מה שהמחוקק ביקש למנוע הוא מתן התוקף לצוואה, שלא נערכה מרצונו החפשי ולפי
 10 החלטתו העצמאית של המצווה אלא לפי התכתיב של אחר, בעקבות האיום של אחר או על-
 11 ידי ניצול בלתי הוגן של הנסיבות על-ידי אחר ... הדרך של השפעה ונסיבות הפעלתה יכול
 12 להיות בהן כשלעצמן כדי ליצור אותם מרכיבים, המצביעים על כך שהצוואה אינה פרי רצונו
 13 של המצווה אלא פרי רצונו של מי שהשפיע עליו, ושהכתיב לו למעשה את ההסכמה.
 14
 15 ... היסוד הבלתי הוגן אשר בהשפעה, שסעיף 30 לחוק הנ"ל מזכיר אותה, ביטוי יכול
 16 להיות בין היתר, בניצול של תלות גופנית או נפשית עקב מצב חמור של מחלה – לצורך עריכת
 17 מעין תכתיב בדבר תוכן הצוואה, הנראה כנכון וכרצוי למי שמשפיע את השפעתו על החולה".
 18
 19 אין חולק שבתי המשפט היו ערים לקושי הראייתי העומד בפני המתנגד לקיום הצוואה;
 20 בהבאת ראיות לקיומה של השפעה בלתי הוגנת; כך למשל ציין השופט חסין בע"א 5185/93
 21 היועמ"ש נגד רינה מרום, פ"ד מט(1) 318:
 22
 23 "ואולם כיצד נדע אם נתכוון פלוני "באמת" לצוות את רכושו כפי שצוה או אם
 24 הונעה נפשו בשל השפעה בלתי הוגנת? אכן, נושא זה מעורר מעצמו קשיי ראיות
 25 רבים, ובייחוד כך בידענו כי הגיבור הראשי אינו עוד עמנו ואת פיו לא נשאל.
 26 15. קשיים אלה בהוכחה – קשיים הטבועים במאטריה עצמה – הולידו אותנו
 27 אנשי המשפט אל חיקו של דין הראיות: אל הישענות ביתר על נטל השכנוע (נטל
 28 מספר 1), על הנטל להוסיף ולהביא ראיות (הנטל מספר 2), ואל קביעתן של חזקות:
 29 חזקה שבדין (praesumptio juris) וחזקה שבעובדה (praesumptio
 30 hominis) כך נמצא לנו – שלא בטובתנו – כי דין הראיות, הנטל והחזקה, מצוי
 31 במרכז הזירה וכוחו רב עמו בהכרעה.
 32

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

08 נובמבר 2018

תיק חיצוני:

1 אף על פי כן, כוחו של "השכל הישר" הינו בבחינת הראיות או הנסיבות שיש בהן מידה של
2 "אי-הגינות", "לאמור, בהשפעה שאינה השפעת שיגרה – מעשה שבכל יום – אלא בהשפעה
3 שיש בה מרכיב של אי-הגינות על פי מושגינו, מושגים של מוסר אישי ושל מוסר חברתי"
4 (שם, בפסקה 13, עמ' 331). ומכאן, "השאלה תהיה, על הרוב, שאלה של מידה: עד מה
5 עמוקה היא הפגיעה ברצונו האמיתי של המצווה, והאם נצדק באומרנו כי לא את רצונו שלו
6 ביטא המצווה בצוואתו אלא את רצונו של הזולת" (שם, פסקה 13, עמ' 331).

מו הכלל אל הפרט:

7
8
9
10 20. דומה שהכל יודעים ששכסוכי משפחה בענייני ירושה הם סכסוכים קשים המערבים רגשות
11 ומערערים את יציבות המשפחה המורחבת, אלא שבמקרה הנדון "נרעדו אמות הסיפים" של
12 בית המשפט נוכח דבריה של המבקשת 2 במענה לשאלה מדוע התערערו היחסים בינה לבין
13 המתנגדות לאחר פטירת אביהן המנוח שעה שהן היו ביחסים טובים עד אז:

14
15 "הקם להורגך השכם להורגו, אנחנו במלחמה כמו במלחמה, ושלא רצינו אותה. זה מה שאבי
16 רצה. הסברנו, הבהרנו, שמענו וראינו, רצו ללכת למלחמה, יצאנו למלחמה" (פ' עמ' 34 ש' 7-
17 8).

18
19 ועל שום מה מלחמה?

20 ועל שום מה בחרתי באמירה זו כדי להתחיל את הדיון בסוגיית ההשפעה הבלתי הוגנת?

21
22 21. ראשית דבר, אני חושב שבכל היבט מוסרי או חברתי לא תיתכן "מלחמה" בין אחים, תהיה
23 הסיבה אשר תהיה ולו גם אם מדובר בצוואה שאינה מצווה למי מהאחים דבר וחצי דבר
24 בעיזבון מי מההורים.

25
26 22. הגם שאין באמירה כללית זו כדי להשפיע על ענייננו, הרי שיש בסיבה לאותה "מלחמה"
27 להצביע על מידת אי-ההגינות בהשפעה על המנוח.

28 את הסיבה ל"מלחמה" ניתן ללמוד מהסברי המבקשים להאשמת המתנגדות ב"בצע כסף".
29 המבקשת 2 מסבירה בעדותה מדוע ייחסה לאחיותיה – המתנגדות "בצע כסף" בהגשת
30 ההתנגדות. בשל חשיבות דברים אלו לענייננו, אביא הדברים במלואם:

31
32 "ש. בסעיף 4 את טוענת שהנתבעות הפקירו את אביך ושיש להן בצע כסף. למה את
33 טוענת את זה?"

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

08 נובמבר 2018

תיק חיצוני:

- 1 אני אסביר למה. אני גרושה מזה 22 שנים, גרה בבית של 50 מטר. כולם ערבים
 2 סביבי, אני היהודיה היחידה בבית. חשבתי לתומי שכשהכל יסתיים אחותי
 3 הגדולה, הבכורה, היקרה, תבוא ותגיד לי שאת החלק שלה היא נותנת לי. כולם
 4 לחצו עלי לצאת מהאזור הזה אך אין לי כסף. אמרתי שלאחותי יש מצב כלכלי מצוין.
 5 זה בינינו וזה לא קשור לבית משפט. זה בינינו לבין עצמנו. אני חושבת שזה לגיטימי
 6 לגבי כל אחד אחר שהיה במקומי חושב מה שאני חשבתי. הייתי אומרת לקחי
 7 את החלק שלי, צאי מהמקום שאת נמצאת בו, לא מעבר למה שאמרתי וחשבתי.
 8 יש לך כעס על אחותך שהיא הסתדרה בחיים מבחינה כלכלית?
 9 ת. ממש לא. דיברתי איתה פעם פעמיים שלוש וארבע. שאלתי אותה אם היא מבינה
 10 מה זאת צוואה. היא אחותי הבכורה ואני לא רוצה להגיד. היא יכולה להגיד מה היא
 11 ענתה לי וכמה לילות לא ישנתי בעקבות המצב שאנחנו נמצאים בו כרגע, שלזה לא
 12 רצינו להגיע.
 13 ש. נכון שבשיחה הטלפונית עם כשעדכנת אותה על דבר הצוואה האחרונה...
 14 ת. תקראי לה זה השם שלה.
 15 ש. זה נכון שאמרת לה שיש לה הרבה כסף והיא לא צריכה את הכסף של אבא ואת
 16 הירושה?
 17 ת. הבהרתי את הדברים לפני. אמרתי מה שאני אמרתי. אמרתי את הדברים לבד, מבלי
 18 ששאלת אותי. אמרתי מעצמי שזה מה שחשבתי – שהיא תהיה ג'נטלמן ותגיד
 19 שהיא בכורה ויש לה הכל, ושלי יהיה תנאים וחיים יותר טובים ממה שאני נמצאת
 20 בהם. אני לא מקנאה ברוך השם ושום דבר מעבר למה שאמרתי.
 21 ש. אמרת לה?
 22 ת. לא" (פי עמ' 32 ש' 8-28).
 23
 24 23. ראה גם עדותה של המבקשת 1, פי עמ' 39 ש' 8-1, וכן עדותו של המבקש 3 שאף הוא מסביר
 25 מדוע ייחס למתנגדות "בצע כסף" בהגשת ההתנגדות:
 26
 27 ש" טענת באריכות קודם ובסעיף 4 אתה טוען שמרשותי הפקירו את אביך ושיש להן
 28 בצע כסף.
 29 ת. כן.
 30 ש. למה אתה טוען את זה?
 31 ת. כך טענתי. כך זה היה נראה. הן הלכו אחרי שאבא... צריך לכבד אבא ואמא. אבא
 32 שלי נפטר וצריך לכבד את הרצון שלו, זה אבא שלהן. לא צריך ללכת לבית המשפט
 33 ולעמוד בפורום הזה עכשיו. אחותי לא חסר לה שום דבר וגם אחותי השניה.

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

08 נובמבר 2018

תיק חיצוני:

- 1 אלה לא אנשים שרעבים ללחם או זרוקים ברחוב. מבחינתי בצע כסף יכול להיראות
2 כך או אחרת" (פי עמ' 23 ש' 12-6).
- 3
- 4 הנה כי כן, המבקשים מספקים לבית המשפט הצצה ישירה לסיבה בעטייה המתנגדות לא היו
24 צריכות להימנות על הזכות בצוואה, דהיינו, במילים פשוטות ובהירות: המתנגדות נמצאות
5 במצב כלכלי טוב, הן אינן זקוקות לחלקן בעיזבון, ומשלא רצו לוותר על חלקן "בטוב", פרצה
6 "מלחמה". אלא שהמבקשת 2 אף הוסיפה נדבך נוסף לעמדתה בבחינת "אל תבלבלו אותי עם
7 העובדות":
8
9
10 "ש. את יודעת מה מצבה הכלכלי של אחותך? ?
11 ת. אני לא יודעת.
12 ש. פחות או יותר זהה לשלך?
13 ת. אני לא יודעת. מי שלא מתעניין בי אני לא מתעניינת בו.
14 ש. אין לה דירה.
15 ת. היה לה הכל. היא מכרה. זה ניהול של חיים לא נכון. אני לא אשמה בזה.
16 ש. בין התקופה שאמא נפטרה למועד שאבא נפטר, את לא אמרת לאחיות שלך שהן
17 מפקירות את אבא שלך?
18 ת. זה לא נכון!" (פי עמ' 32 ש' 34-29).
- 19
- 20 "צדק חלוקתי" כזה על פי עמדתם של המבקשים יכול להסביר את "השפעה הבלתי הוגנת"
21 שהייתה על המנוח לשנות את צוואותיו.
22
- 23 כאן המקום לזכור ולהדגיש, המנוח ערך 4 צוואות בתקופה שמיום 22.4.14 ועד 16.8.15
24 המבטאים לטעמי את ההשפעה הבלתי הוגנת שהייתה עליו עד לצוואתו האחרונה שהניחה
25 את דעתם של המבקשים, שכן, בחלק מצוואותיו הוא לא נישל או קיפח את המתנגדות וציווה
26 להן חלק שווה בעיזבונו.
27
- 28 כפי שאראה להלן, יש בנסיבות האופפות את עריכת הצוואות, ובכלל זה את הצוואה
29 האחרונה, כדי לתמוך במסקנתי לעיל.
30
31
32
33

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

08 נובמבר 2018

תיק חיצוני:

1

2 שלילת הטענה בדבר מערכת יחסים עכורה בין המתנגדות לבין אביהן המנוח כהצדקה לנישולן

3

מעיזבונו:

4

5 26. המבקשים טוענים כי האב המנוח נישל את בנותיו – המתנגדות – מעיזבונו משום מערכת

6 יחסיו העכורה עימן. לטענתם, המתנגדות לא טיפלו באביהן המנוח בערוב ימיו, ראה עדותו

7 של המבקש 3 (פי עמ' 22 ש' 22-34), עדות המבקשת 2 (פי עמ' 33 ש' 1-7) ועדות המבקשת 1 (פי

8 עמ' 39 ש' 22-28).

9

10 המתנגדות מודות בעדותן שאכן מאז פטירת האם המנוחה ביום 8.5.14 לא היו בקשר עם

11 אביהן (פי עמ' 15 ש' 29 עד עמ' 16 ש' 1), (פי עמ' 19 ש' 12-23).

12

13 לרוב, יש בטענות מעין אלו הסבר הגיוני מדוע הורה בא חשבון עם ילדו בצוואתו משום יחסיו

14 הגרועים עמו, בשל חוסר טיפול, דאגה ואכפתיות. ברם, במקרה דנן איני יכול לקבל טענה זו

15 כהסבר לסיבה בעטייה נושלו המתנגדות משני טעמים העומדים יחד ולחוד כמפורט להלן:

16

17 הצוואות שערך המנוח:

18

19 27. המנוח ערך, כאמור לעיל, 4 צוואות. צוואה ראשונה היא הצוואה ההדדית נערכה במקביל

20 לצוואת אשתו המנוחה, שתיהן ביום 22.4.14, בצוואות אלו ציוו כל אחד מהמנוחים את כל

21 רכושו לבין זוגו שנתר בחיים ומידה ובן זוגו לא יהיה בחיים בשעת מותו, ציווה כל אחד מהם

22 בהוראת יורש במקום יורש ("ילך לעולמו לפני, או יחד איתי") את כל רכושו בחלקים שווים,

23 חמישית לכל אחד מחמשת הילדים (הצדדים כולם).

24

25 בצוואה השנייה מיום 29.5.14 שערך המנוח כשלושה שבועות לאחר פטירת אשתו, ציווה

26 המנוח את דירת המגורים בשלמות למבקש 3 ואת יתרת רכושו לארבעת ילדיו (המבקשים

27 והמתנגדת 2). המתנגדת 1 אינה זוכה בצוואה מיום 29.5.14.

28

29 יש להדגיש שבצוואה השנייה, המבקשות 1 ו-2 אינן זוכות בחלק כלשהו מדירת המנוח אלא

30 רק ביתרת העיזבון. בצוואה זו מונה המבקש 3 כמנהל עיזבון.

31

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

08 נובמבר 2018

תיק חיצוני:

- 1 בצוואה השלישית שערך המנוח ביום 14.4.15 ציווה המנוח את כל רכושו ללא יוצא מן הכלל.
- 2 ובכלל זה דירת מגוריו לחמשת ילדיו בחלקים שונים. בצוואה זו מונו המבקשות 1 ו-2
- 3 כמנהלות עיזבון.
- 4
- 5 בצוואה האחרונה מיום 16.8.15 ציווה המנוח את כל רכושו למבקשים בלבד ובכלל זה את
- 6 דירת מגוריו, וכן מינה את המבקשות 1 ו-2 כמנהלות עיזבון.
- 7
- 8 להשלמת התמונה העובדתית אציין את העובדות שלהלן: בכל התקופה שממועד פטירת
- 9 אשתו המנוחה של המנוח (למעשה ממועד עריכת הצוואה הראשונה) ועד מועד פטירתו של
- 10 המנוח המבקשות 1 ו-2 טיפלו במנוח ודאגו לכל מחסורו.
- 11 בנוסף, הוכח בפניי שמערכת היחסים הרעועה בין המתנגדות ומי מהן לבין המנוח לא היתה
- 12 תקינה עוד קודם לעריכת הצוואה הראשונה, קרי, הצוואה ההדדית, ואו לפני מועד פטירת
- 13 האם המנוחה:
- 14
- 15 "ש. לבית המשפט – את אומרת שזה מה שהוא אמר לגבי אחרי הלוויה של אמך.
- 16 אני מבין שמערכת היחסים שלו עם אחרי שאמא נפטרה לא הייתה טובה?
- 17 ת. היו שם עליות ומורדות.
- 18 ש. לבית המשפט - מה הייתה מערכת היחסים של עם אביך לפני שאמא
- 19 נפטרה?
- 20 ת. גרועה מאוד. לא הייתה.
- 21 ש. לבית המשפט – את בטוחה במה שאת אומרת? בתקופה שלפני שאמא נפטרה.
- 22 ת. היא הייתה שם שבועיים לסירוגין.
- 23 ש. לבית המשפט מה הייתה מערכת היחסים של אבא עם פני שאמא נפטרה?
- 24 ת. עליות ומורדות.
- 25 ש. לבית המשפט לפני שאמא נפטרה, זה היה במורד או בעליה?
- 26 ת. באמצע אני חושבת. לא הייתי שם כל הזמן. אני לא גרה בנהריה ולא חיה בבית. לא
- 27 הייתי שם כל הזמן" (פי עמי' 37 שי' 29 עד עמי' 38 שי' 5).
- 28
- 29 והנה, בחינת התמונה העובדתית שהובאה לעיל לרבות הצוואות שערך המנוח מצביעה
- 30 שהמנוח בעת שערך את צוואתו הראשונה – ההדדית – ביחד עם אשתו המנוחה ביום 24.4.14
- 31 למרות מערכת יחסיו הרעועה עם המתנגדת 1 ציווה לה 1/5 מעזבונו, כפי שגם אמם המנוחה
- 32 של הצדדים עשתה.
- 33

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

08 נובמבר 2018

תיק חיצוני:

1 בצוואתו השנייה מיום 29.5.14 ייחד המנוח את דירתו למבקש 3 למרות שבנותיו, המבקשות
2 1 ו-2, הן שטיפלו בו והן זכו יחד עם המתנגדת 2 והמבקש 3 רק ביתרת העיזבון.

3
4 בצוואה השלישית שוב חזר המנוח על רצונו שכל עזבונו יחולק שווה בשווה לכל ילדיו למרות
5 מערכת יחסיו הרעועה/לקויה עם המתנגדות.

6
7 המסקנה המתבקשת הינה שצוואותיו של המנוח והזוכים על פי הן אינם קשורים למערכת
8 יחסיו עם מי מהנהנים. אין מדובר בהכרת תודה למבקשות 1 ו-2 על הטיפול המסור, שכן בין
9 הצוואה הראשונה לשנייה החסיר מהן את דירת המגורים אותה ייחד למבקש 3, ואין מדובר
10 בעשיית חשבון עם המתנגדות על יחסו אליו, שכן, למרות יחסו אליו שהוכח שהיה לא תקין
11 עובר לפטירת האם המנוחה ועוד קודם לכן, ייחד להן חלק שווה בעזבונו בצוואה הראשונה,
12 למתנגדת 2 בצוואה השנייה ובצוואה השלישית.

ריבוי צוואות:

13
14
15
16 28. מן המקובץ לעיל, העובדה שהמנוח שינה צוואותיו ביחס לזהות הנהנים ו/או היקף זכיותם
17 במהלך תקופה קצרה מצביעה לטעמי על השפעה בלתי הוגנת.

18
19 אני ער לכך שריבוי צוואות לא תמיד יוביל למסקנה הנ"ל, כך למשל קבע כבוד השופט ויצמן
20 בת"ע (כ"ס) 18625-01-11 יהודה אריה דיין נ' ארמון סבג שהמנוח כתב את צוואותיו מתוך
21 הכרת תודה לאנשים שטיפלו בו מעת לעת, ובאשר למספר הצוואות שערך (6) קבע ש"המנוח
22 הטיב להשתמש בכוח שנתן לו המחוקק לשנות צוואותיו מעת לעת, כך בחר להעניק למי
23 שהטיב עימו ותמך בו את הזכיה בעזבונו, וכך בחר לבטל ציווי למי שכסק מלעזור לו".

24
25 אולם בעוד שבמקרה הנ"ל (ת"ע 18625-01-11) המנוח נפגש בתחנות חייו עם אנשים שונים
26 שסייעו ועם אלה שהפסיקו לסייע לו. בענייננו, המבקשות לא הפסיקו את הקשר עם המנוח
27 גם לאחר פטירת האם המנוחה ועל אף זאת בחר המנוח לצוות בצוואה השנייה את דירת
28 המגורים למבקש 3. יתר על כן, עיקר העיזבון הינו דירת המגורים ומכאן חשיבות הצוואה
29 השנייה לחיזוק מוסקנתי הנ"ל בדבר קיומה של השפעה בלתי הוגנת.

30
31 זאת ועוד, על אף הנתק שבין המנוח למתנגדות, ציווה להן המנוח מעזבונו בצוואה הראשונה
32 והשלישית, ובשנייה אף למתנגדת 2. השוני בין שני המקרים מצביע שבענייננו יש דבר מה
33 נוסף שאינו נופל לגדר הכרת תודה או נישול מעיזבון עקב יחסים לא תקינים.

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

08 נובמבר 2018

ז'ניק חיצוני:

1

2 על כן, אין לי אלא לחזור על מסקנתי שריבוי הצוואות במקרה דנן משפיע על קיומה של
3 השפעה בלתי הוגנת. מסקנה זו אף נתמכת ביתר העדויות הנסיבתיות שהובאו לפתחי.

4

5

נסיבות עריכת הצוואה השנייה מיום 29.5.14:

6

7 בחינת נסיבות עריכת הצוואה השנייה מיום 29.5.14, גם אם הן אינן עולות בגדר מעורבות
8 בעריכת צוואה, סעיף 35 לחוק הירושה, יש בהן כדי להצביע על השפעה בלתי הוגנת.

9

10 המבקש 3 הצהיר כי לא ידע על צוואות קודמות של אביו ולא על שינויין (פי עמי 24 ש' 12-13),
11 עדוּתו אינה אמת ואינני מקבלה ככזו. המבקש 3 ידע שאשתו הסיעה את המנוח למשרדו של
12 עו"ד שערך את צוואותיו של המנוח.

13

14 אין חולק שהצוואה השנייה נערכה כ-3 שבועות לאחר פטירת האם המנוחה, כשבועיים לאחר
15 שהצדדים "קמו מהשבעה". כבר במהלך השבעה ידע המבקש 3 על כך שהצוואה הראשונה-
16 ההדדית תשונה, והרכוש כולו ירשם על שמו:

17

18 "ש. איך זה מסתדר עם עדוּתו של עו"ד שאמר שאשתך ליוותה את אביך לשינוי
19 הצוואה הראשונה, שבה הוא מוריש לך את כל ביתו? זה היה משהו שרק אשתך
20 ואביך ידעו?

21

21 ת. אשתי הסיעה אותו למשרד ותו לא. לא עלתה איתו ולא נכנסה איתו. מה הוא עשה
22 אצל עו"ד אני לא יודע.

23

23 ש. היום אתה יודע. הוא הוריש לך את כל הבית, בצוואה השניה שאשתך ליוותה אותו.
24 ת. נכון.

25

25 ש. קראת את התצהיר של' גם התמליל?

26

26 ת. כן.

27

27 ש. איך זה מסתדר עם מה שכתוב בתמליל? שאתה ידעת שאבא הוריש לך את הבית,
28 שהוא שינה אח"כ ואמרת השפיעו עליו.

29

29 ת. לא אמרתי את הדברים האלה.

30

30 ש. לבית המשפט - אני משמיע לך את ההקלטה שלך. אתה מזהה את קולך?

31

31 ת. כן.

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

08 נובמבר 2018

תיק חיצוני:

- 1 ש. מפנה אותך לתמליל בעמ' 2 שורות 15-15. אתה אומר שטוב שהם עשו את
2 הדבר הזה, שהן הגישו הארכת מועד והן שוקלות להונגד לצוואה. מפנה לעמ' 3
3 שורות 25-27. מפנה לעמ' 4 שורות 4-6.
4 ת. אלה דברים שנאמרים מתוך כעס.
5 ש. אתה גם אומר לא יוכל לייצג אותן כי הוא ערץ את הצוואה. מפנה
6 לשורות 12-13 אם זה היה תלוי בך היית מחלק לכל האחים, ואתה עונה שכן. מפנה
7 לעמ' 4 שורות 17-19, אתה אומר שהכל היה רשום על שמך וסגרתם שמה שהוא
8 לא יעשה אתם תחלקו על כולם.
9 ת. נכון, כך דיברנו בשבעה של אמי. ישבנו אני והאחיות שלי וכך דיברנו.
10 ש. אתה אומר "הכל היה רשום על שמי...". קודם אמרת שלא ידעת שהיה רשום על
11 שמך. אמרת שמה שאבא לא יעשה, תדאג לחלק לכולם.
12 ת. אני אומר שדיברנו וסגרנו ואמרנו שמה שהוא לא יעשה, אנחנו נחלק לכולם.
13 ש. לבית המשפט - מתי דיברתם על זה?
14 ת. בשבעה של אמי.
15 ש. לבית המשפט - למה דיברתם על זה בשבעה?
16 ת. כי אבי היה בעוס על חלק מהאחיות שלי, ואמרנו שמה שלא יהיה, אנחנו נחלק את
17 זה לחמשתנו.
18 ש. לבית המשפט - איך ידעתם שהוא הולך לשנות את הצוואה?
19 ת. לא ידענו.
20 ש. לבית המשפט - אז למה דיברתם על זה?
21 ת. כי ישבנו ודיברנו" (פי עמ' 24 ש' 14-34 עד עמ' 25 ש' 1-12).
22
23 הציטוט הובא בהרחבה, שכן עדותו של המבקש 3 עומדת בניגוד גמור לאמור בהקלטת השיחה
24 בינו לבין אחייניתו (תמליל השיחה צורף לתצהירה). כאן המקום להדגיש שהמבקש 3
25 אישר בעדותו את הנאמר שהוקלטה בינו לבין אחייניתו (פי עמ' 24 ש' 25-26). גם בהמשך
26 עדותו סתר המבקש 3 את עצמו כשנשאל מדוע אמר בשיחה (על פי התמליל) שידע שיש לו את
27 כל הבית על שמו השיב: "זה מה שאבי אמר לי לא ראיתי את זה כתוב" (פי עמ' 28 ש' 12-15)
28 אלא שעוד קודם לכן העיד במיענה לשאלה האם המבקשות השפיעו על המנוח לשנות את
29 הצוואה השנייה שהיתה לטובתו, העיד: "אני לא יודע מה הוא חשב ומה הוא עשה" (פי עמ'
30 27 ש' 18).
31
32 העובדה שהמבקש 3 ידע כבר במועד "השבעה על אימו" שאביו מתעתד לשנות את צוואתו
33 הראשונה ולייחד לו את דירת המגורים וידע שאשתו הסיעה את המנוח כשבועיים לאחר

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

08 נובמבר 2018

תיק חיזוני:

1 השבעה לעו"ד אשר ערך את הצוואה הראשונה מעוררת תהייה באשר למידת מעורבותו
2 בעריכת צוואה זו. אך כפי שציינתי לעיל, הגם שאין בכך לעלות כדי מעורבות בעריכת צוואה
3 לפי סעיף 35, יש בנסיבות תמוהות אלו כדי להקים בסיס ראייתי לקיומה של השפעה בלתי
4 הוגנת.
5

6 מסקנה זו מתחזקת ביתר שאת נוכח הדברים הקשים שהטיח המבקש 3 באחותיו המבקשות
7 בשיחה שקיים עם אחייניתו. בחינת התמליל והעדות מצביעה ללא כחל וסרק שדבריו הקשים
8 כנגד המבקשות היו משום שכעס עליהן שהשפיעו על אביו לשנות את הצוואה השנייה שהיתה
9 לטובתו והביאו למעשה לעריכת הצוואה השלישית, וכך נאמרו הדברים בשיחה עם
10 האחיינית:
11

12 אוקי. ואתה מבחינתך כאילו אם זה היה תלוי בך הייתה מחלק את זה.
13 ברור, איזה שאלה. מה זה, ככה זה היה צריך להיות מהתחלה.
14 שמה? מה?
15 שזה היה צריך להתחלק בין כולם.
16 כן, נכון.
17 האמת שזה היה רשום הכול על שמי, הם הפכו אותו אבל לפני שהוא עשה את זה
18 אנחנו דיברנו וסגרנו שמה שהוא לא יעשה אנחנו נחלק את זה על כולם.
19 כן, כי הוא,
20 הם טחנו לו את הראש וזה מה שיצא.
21 כן, זה מה, כי זה מה שאמא כל הזמן אומרת. כאילו היא אומרת איתנו,
22 איתנו.", (תמליל שיחה עם עמ' 4 ש' 12-22).

ובהמשך,

25
26 אני מבחינתי תעשו מה שאתם רוצים, זה לא, לי זה לא מפריע, נשמה. כסף
27 זה לא האישיו בעולם ובחיים, יש דברים יותר חשובים. אבל עוד פעם אני
28 אמרתי גם שלא תיקח את זה יותר מדי וחוק כי זה יכול להיות שלא
29 יצא מזה שום דבר.
30 נכון.
31 מבחינתה. שלא תיקח את זה יותר מדי ללב. הוא זה החלטה שלו,
32 מה זה החלטה שלו? למה, אתה לא חושב שהם השפיעו עליו ו...)

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

08 נובמבר 2018

תיק חיצוני:

1 ברור, מה זה חושב? אני לא חושב, אני בטוח. זה ברור. אבל עוד פעם, זה
2 את יכולה להגיד לי, מעבר לזה את לא יכולה לעשות עם זה הרבה" (תמליל
3 עמ' 5 ש' 25 עד עמ' 6 ש' 5).

4

5

ובנוסף,

6

7 לא, אם יש שמה עוד צוואה אחת, ובצוואה הקודמת הכול היה רשום על
8 שמי, אין שמה מיליון צוואות.

9

אוקי.

10 הרי מה היה? הכול היה רשום שמה על השם שלי והוא אמר לי אתה תחלק

11 את זה איך שאתה רוצה. אמרתי לו אין בעיה. וככה זה היה עד שהם חיכו

12 בסיבוב שמה, שהם הפכו, הלכו מילאו לו את הראש וזה מה שיצא מזה.

13

את מבינה?

14

כן.

15 ומי שפגעו הכי הרבה זה ביי" (תמליל עמ' 6 ש' 24 עד עמ' 7 ש' 4).

16

17 בעוד שבתמליל האשים המבקש את אחיותיו בהשפעה על אביו לשנות את צוואתו השנייה,

18 הרי בעדותו הוא מנסה למזער ולגמד את משמעותה, ואף משנשאל מדוע הוא כועס על

19 המבקשות, השיב: "לא זוכר למה. כעסתי. אסור לכעוס?" (פי עמ' 27 ש' 33-32).

20

21 אף על פי כן, המבקש 3 מאשר בעדותו שהמבקשות הן אלו ש"הפכו את אביו" (פי עמ' 26 ש' 31.

22 4-9), ומאשר שהמבקשות הן אלו "שטחנו לאביו את הראש" ומסביר את משמעות הדברים:

23

24 לבית המשפט – בעמ' 4 שורה 21 אתה אומר "הן טחנו לו את הראש וזה מה שיצא".

25

מה הכוונה?

26 יושבים עם בן אדם. נמצאים איתו הרבה זמן, מדברים איתו ומרוב דיבורים זה מה

27

שיצא" (פי עמ' 26 ש' 20-22).

28

29 כאן המקום לציין שהמבקשים כלל לא טענו לקבילותה של החקלטה ובטח שלא הוכיחו דבר. 32.

30 יחד עם זאת ולמען הסר ספק, אדגיש שתקנה 258 י"ד לתקנות סדר הדין האזרחי מורה שביט

31 המשפט לענייני משפחה רשאי לקבל כראיה כל עדות שהובאה בפניו אף אם אינה קבילה בבית

32

משפט אחר.

33

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

08 נובמבר 2018

תיק חיצוני:

- 1 מאחר והמבקש 3 זיהה את קולו בהקלטה, אני מקבל את דבריו שנאמרו בשיחה עם אחייניתו
 2 כראיה ומעדיף את דבריו שם על פני עדותו בפניי כל אימת שקיימת סתירה או התחמקות
 3 ממתן תשובה, כמו למשל בעת שנמנע מלהסביר מדוע כעס על המבקשות (ראה לעניין זה סעיף
 4 10 א' לפקודת הראיות, וכן ד"נ 23/85 מדינת ישראל נ' דוד טובול, פ"ד (מב) (4) 309, וכאמור,
 5 בשים לב למסגרת הדיונית המיוחדת של בית המשפט לענייני משפחה (תקנה 258 י"ד לתקנות
 6 סדר הדין האזרחי).
 7
 8 .33 אין חולק שבמועד ההליכים המשפטיים עשו המבקשים יד אחת כנגד המתנגדות.
 9
 10 והינה בניגוד לעמדת המבקש 3 בעדותו, הרי בעת השיחה עם אחייניתו השמיע דברים אחרים
 11 מהם עולה כי ביכר לשתף פעולה עם המתנגדות משום שהוא סבור שיש לחלק את העיזבון בין
 12 כל האחים.
 13 דווקא האידיליה שהציגו המבקשים מעוררת תהייה ותמיהה בדבר קשר השתיקה הקשור
 14 לשינוי הצוואות וההשפעה על המנוח, שהרי המבקש טען כנגד המבקשות בצורה בוטה:
 15
 16 נשמה, אין פה לדבר וזה לא אנשים של מוסר, למה לא צבועה
 17 ,,בן שלה לא זבל ולא עבדו עלי ולא עשו מאחורי הגב שלי מה שעשו? אז
 18 מה את עצובה ומה את מתרגשת? האנשים האלה בשבילי הם מתים, אני
 19 לא רואה אותם בכלל. אם לא הילדה שלי אני לא רואה אותה ולא את
 20 השנייה. מה יש לי איתם? הם אנשים שרק באו והזיקו לי ועשו לי נזק לא
 21 שעשו לי נזק אני מחרבן עליהם, אבל באו ועשו מאחורי הגב שלי גם היא
 22 וגם חתרו תחתיי. אני מתרגש מהם? אני מצפצף עליהם. אני כבר
 23 לא מתרגש מכלום" (תמליל עמ' 7 ש' 19-26).
 24
 25 כפי שהזכרתי לעיל, המבקש, אינו זוכר מדוע הוא כועס על המבקשות למרות דבריו הבוטים
 26 נגדם (כאמור בתמליל), וגם המבקשות סולחות למבקש 3 על דבריו הבוטים רק משום שהוא
 27 אחיהם הקטן (פ' עמ' 35 ש' 34-35; עמ' 41 ש' 7-12). מאידך, המבקשות, שהיו בקשר טוב עם
 28 אחיותיהן המתנגדות כל השנים, אינן יכולות לסלוח להן על התנהגותן מאז פטירת אימן
 29 המנוחה.
 30
 31 .34 זו הנקודה המביאה לנקודת הפתיחה של הדיון בקיומה של השפעה בלתי הוגנת. העובדה
 32 שהמתנגדות עמדו על קבלת חלקן בעיזבון ולא ויתרו לאחיותיהן שהן במצב כלכלי פחות טוב
 33 משלהן, הביאה את המבקשות להפעיל לחץ על אביהן לשנות את צוואותיו, ובמילותיו של

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

08 נובמבר 2018

תיק חיצוני:

- 1 המבקש 3 "טחנו לו את הראש וזה מה שיצא" או "הפכו אותו" או כהגדרתו את המבקשות
 2 כחסרות מוסר "זה לא אנשים של מוסר". דווקא הבוטות בדבריו של המבקש 3 כלפי
 3 המבקשות מחזקת את המסקנה בדבר עוצמת הלחץ שהופעל על המנוח.
 4
 5 35. אשר על כן, אני קובע שהמתנגדות הוכיחו את טענתן בדבר קיומה של השפעה בלתי הוגנת
 6 שהפעילו המבקשים על המנוח לשנות את צוואתו הראשונה או השלישית. לתוצאה זו ניתן
 7 להגיע אף בדרך אחרת.
 8

תלות יסודית ומקיפה של המנוח בבנותיו:

- 9
 10
 11 36. המנוח היה בן 96 לערך בעת שערך את צוואתו האחרונה ב-16.8.15.
 12
 13 המבקשת 2 הצהירה בסעיף 7 לתצהירה כי הצוואה האחרונה ציוותה למבקשים את מלוא
 14 עזבונו האב המנוח לאור "דאגתנו לאבינו המנוח בחייו, דאגה יומיומית צמודה, אוהבת,
 15 דואגת מנחמת עוטפת את אבינו המנוח".
 16
 17 באופן דומה הצהירו יתר המבקשים (כל תצהיריהם זהים).
 18 ברם, המתנגדת 1 העידה שאכן המבקשות סעדו את אביהן המנוח (פי' עמי' 17 ש' 22-18), אך
 19 העזרה נעשתה בתמורה:
 20

- 21 מִפְּנֵי לִסְעִיף 11. למה את מתכוונת שהם קיבלו תמורה מבורכת?
 22 אני מעריכה ומוקירה את העזרה והטיפול של , אין ספק. אבל זה לא
 23 היה בחינם ולא לחינם. מהתחלה זה היה ברור... אני לא גרתי שם 45 שנה. הקשר
 24 שלהם מן הסתם, גם פיזית וגם תקשורתית הוא יותר ממני. דרך אמא שלי וגם דרך
 25 אבא שלי ז"ל אני ידעתי שבעבור כל דבר, כל קניה, כל נתינה של או הן
 26 קיבלו תמורה. אם הן קנו משהו, הן קיבלו תמורה. אם לא הלכה לעבודה,
 27 היא קיבלה עבור יום עבודה שלה מאבא או מאמא שלי. אותו דבר? לכן אני
 28 אומרת עשו מעל ומעבר להורים שלי, יותר ממני במאה אחוז, אבל לא
 29 לחינם ולא בחינם.
 30 את טוענת ששילמו להן בעבור זה?
 31 ברור" (פי' עמי' 17 ש' 16-7).
 32

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

08 נובמבר 2018

תיק חיזוני:

1 המבקש 3 בשיחתו עם אחייניתו מאשר שהמבקשות קיבלו כספים – תמליל עמ' 7 ש' 14-5 .
 2 ואף המבקשת 1 מאשרת את קבלת התמורה והטבות נוספות ומעידה למעשה שעזבה את
 3 עבודתה לטובת הטיפול באמה, אביה שילם לה ואף השכיר לה רכב כדי להקל על ניידותה (פ'
 4 עמ' 42 ש' 21-17).

5
 6 משהעידו המבקשות על מידת האינטנסיביות של הטיפול שהעניקו לאביהן המנוח ונוכח
 7 העובדה שהן קיבלו תמורה בעבור העזרה שנתנו, יש לראות בכך יחסי קרבה מיוחדים
 8 המקימים תלות יסודית ומהותית.

9
 10 לעניין מהות המונח "תלות מקיפה ויסודית" ראה ע"א 423/75 בן נון נ' ריכטר, וכן דנ"א
 11 1516/95 מרוס נ' היתעמ"ש, פ"ד (2) 813. במצב דברים כזה מורה לנו ההלכה שיש להעביר
 12 את נטל הבאת הראיות אל כתפי המבקשים. למותר לציין שהמבקשים לא הביאו כל ראיה
 13 לשלילת החזקה בדבר קיומה של השפעה בלתי הוגנת, למעשה בעדותם הרחיקו עצמם מכל
 14 צוואה שנערכה על ידי המנוח. על כן, גם בהיבט זה יש לקבוע שהמתנגדים עמדו בנטל השכנוע
 15 להוכיח קיומה של השפעה בלתי הוגנת.

16
 17 על אף האמור לעיל ומבלי למעט ממנו, גם אם ב"תלות מקיפה ויסודית" זו של המנוח
 18 במבקשות אשר העידו שעטפו את אביהן כדי להקים חזקה בדבר השפעה בלתי הוגנת, הרי
 19 שיש בנסיבה זו להצטרף לנסיבות הנוספות שהוכחו לעיל ולחזקן בדבר קיומה של השפעה
 20 בלתי הוגנת לאור מכלול הנסיבות שהוכחו.

21
 22 בטרם סיום פרק זה ועל מנת למנוע כל ספק, כדי לפסול צוואה יש להוכיח כי ההשפעה הבלתי
 23 הוגנת קדמה לעריכת הצוואה וכי הצוואה היתה פועל יוצא של אותה השפעה אסורה אך אין
 24 מניעה להוכיח את קיומה של השפעה בלתי הוגנת על יסוד ראיות המאוחרות למועד עריכת
 25 הצוואה ובעניין זה כבר נפסק:

26
 27 "63. ברי לי, כי נוכח כלל חומר הראיות הוצבה גם הוצבה תשתית עובדתית אשר היה בה
 28 די, על מנת לקבוע שאכן הצוואות המאוחרות לא נעשו מרצון חופשי של המנוחה.
 29 אמנם בית המשפט קמא התייחס ל"חלוף הזמנים" אולם כפי שנקבע בע"א 157/89
 30 ששון נ' מרזב, פ"ד (2), 209, 213 מפי השופט אור:

31
 32 אמנם כדי לפסול צוואה יש להוכיח, כי ההשפעה הבלתי הוגנת קדמה לעריכת הצוואה וכי
 33 הצוואה הייתה פועל יוצא של אותה השפעה אסורה. גם אין להתעלם מכך כי עיקר ראיות

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

08 נובמבר 2018

תיק חיצוני:

- 1 בהן לעניין השפעת המערער על המנוחה אכן מתייחסות לתקופה שלאחר הצוואה. ברם,
 2 לאור הנסיבות כולן ואף-על-פי שהראיות הישירות הן ברובן לגבי התקופה שלאחר עריכת
 3 הצוואה, מצביעות הראיות, כי השפעתו המתמשכת והבלתי הוגנת של המערער על המנוחה
 4 הייתה עוד בטרם עריכת צוואה, בבחינת אחרית דבר המלמד ומשליך גם על ראשיתו, לא
 5 ניתן להצביע על נקודת זמן ספציפית במערכת יחסי המערער והמנוחה, אשר בה בדיוק
 6 החלה השפעתו הבלתי הוגנת של הראשון על האחרונה, וברור שמשך השנים, לקראת
 7 פטירתה של המנוחה, הלכה וקיבלה השפעה זו משנה תוקף...".
- 8
- 9 מפרשה זו ניתן ללמוד שראיות מאוחרות לצוואה מלמדות גם על התקופה שקדמה לעריכתה
 10 בפועל. כאמור ובעניינינו, מדובר בהתנהגות מתמשכת של הבת שקשה לבדודה ולקבוע את
 11 מועד תחילתה, ואל לנו להניח שהחלה דווקא לאחר שהאם שינתה כבר את הצוואה לטובתה
 12 (ראו גם בעמ"ש (ת"א) 10-10-34908 סלהוב נ' דיקפלד (פורסם בנוב) (2.8.2012) " (עמ"ש
 13 (ת"א) 51823-03-11 פלגנית נגד פלוני).
- 14
- 15 אשר על כן, אני קובע שיש להורות על ביטול תוקף הצוואה האחרונה מיום 16.8.15 מחמת
 16 השפעה בלתי הוגנת שהשפיעו המבקשים על המנוח.
- 17
- 18 לא אוכל לסיים פרק זה העוסק בקיומה של השפעה בלתי הוגנת מבלי להתייחס לעדותו של .38
 19 עו"ד מי שערך את צוואות המנוח. ככלל, בין אם מדובר בעמדה מקצועית של עו"ד
 20 ובן אם מדובר באינטרס אחר שלו, אין בעדותו כדי לתרום לדיון בעניין קיומה או
 21 היעדרה של השפעה בלתי הוגנת.
- 22 עו"ד 'נשאל יותר מפעם אחת לפשר השינויים שערך המנוח בצוואותיו אך בכל הפעמים
 23 העיד שהמנוח לא הסביר לו מדוע הוא מבקש לשנות את הצוואה ואף הוא לא שאל את המנוח
 24 לפשר השינוי המבוקש (ראה פ' עמ' 10 ש' 27-32).
- 25 משבית המשפט הביע פליאה על כך שבועיים לאחר תום השבעה אף המנוח לשנות את
 26 הצוואה שערך קודם לכן, העיד עו"ד שלא שאל את המנוח (פ' עמ' 11 ש' 12-3).
- 27
- 28 כפי שציינתי לעיל, טען עו"ד בעדותו שהוא סבור שאף אינו צריך לשאול (פ' עמ' 11 ש'
 29 (13-14) (ראה אף פ' עמ' 11 ש' 27-26, עמ' 11 ש' 34-33).
- 30
- 31 על כן, משאין בידי עו"ד לתרום להבנת השינויים התכופים בצוואות המנוח, אין בעדותו
 32 כדי לשנות מהניתוח הנ"ל בעניין "קיומה של השפעה בלתי הוגנת".
- 33

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

08 נובמבר 2018

תיק חיצוני:

צוואה הודנית:

1

2

3 המנוח ערך צוואה ביום 22.4.14, צוואה זו נערכה בעת ובעונה אחת עם צוואת האם המנוחה
 4 (ר' עדות עו"ד פי עמ' 8 ש' 5-8). לטענת עו"ד שותפו למשרד ערך
 5 עבור המנוחים את הצוואות. עו"ד בהקלטה שהוקלטה על ידי בתה של המתנגדת 1
 6 אישר שמדובר בצוואה הודנית (תמליל עמ' 4 ש' 3-5). עיון בצוואות המנוחים מיום 22.4.14
 7 מלמד שאכן כל אחד מהמנוחים ציווה את רכושו לבן הזוג הנותר בחיים ובמקומו לחמשת
 8 ילדיו.

9

10 אקדים ואומר שאין דרך אחרת להסתכל על צוואות המנוחים מיום 22.4.14, אלא רק
 11 כצוואות הודניות וזאת מהטעם הפשוט שכל הגדרה אחרת תביא לבטלות צוואת המנוחה,
 12 דהיינו, עו"ד הסביר בעדותו שהצוואה הוכנה במשרדו, אך נחתמה בביתם של המנוחים,
 13 מכיוון שהמנוחה היתה חולה מאוד, מרותקת למיטתה. למעשה עד להחתמת המנוחה על
 14 צוואתה לא פגשו עו"ד או שותפו במנוחה, מי שהביא את דבר הצוואה – תוכנה – היה
 15 המנוח (פי עמ' 14 ש' 12-17).

16 יתר על כן, המנוח היה נוכח במעמד החתימה על צוואת המנוחה (פי עמ' 8 ש' 18-19).

17

18 למותר לציין, שרק במקרה של צוואה הודנית ניתן להתעלם מהיבטים של מעורבות בעריכת
 19 צוואה כפי שתוארו הנסיבות לעיל.

20 על כן, במקרה שלפנינו הצוואות מיום 22.4.14 הינן צוואות הודניות, וכן הודיות מכוח
 21 הגדרתה של צוואה משותפת הודנית (ראה ע"א 4402/98 מלמד נ' סלומון, פ"ד נג' (5) 703,
 22 פרופ' א. ברק, פרשנות במשפט (חלק 5 פרשנות הצוואה תשס"א). המנוחה אשת המנוח
 23 נפטרה ביום 8.5.14 כשבועיים לערך לאחר חתימתה על הצוואה.

24

25 ביום 29.5.14 חתם המנוח על הצוואה השנייה אשר כפי שראינו שינתה את צוואתו ההודנית,
 26 וזאת עשה כבר שלושה שבועות לאחר פטירת המנוחה. אין חולק שהמנוחים רשמו
 27 בצוואותיהם כי כל אחד רשאי לשנות או לבטל את הצוואה בכל ינת וזמן.

28

29 תיקון 12 לחוק הירושה אשר חל על צוואות שנערכו לאחר 2005 קבע הסדרים מיוחדים בעניין
 30 צוואה הודנית לרבות האפשרות לביטולה והדרך לעשות כן:

31

32 "8א (א) בני זוג רשאים לערוך צוואות מתוך הסתמכות של בן הזוג האחד על צוואת
 33 בן הזוג האחר. צוואות כאמור יכולות להיעשות בין אם הזוכה על פי כל אחת

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

08 נובמבר 2018

תיק חיזוני:

- 1 מהצוואות הוא בן הזוג ובין אם הוא גורם שלישי, בין בשני מסמכים
 2 שנערכו באותה עת ובין במסמך אחד (בסעיף זה – צוואות הדדיות).
 3 לביטול צוואה הדדית לא יהיה תוקף אלא אם כן יתקיים אחד מאלה: (ב)
 4
 5 (1) בחייהם של שני בני הזוג – המצווה והמבקש לבטל את צוואתו
 6 ימסור הודעה בכתב על ביטול הצוואה למצווה השני; נמסרה
 7 הודעה כאמור, בטלות הצוואות ההדדיות של שני המצווים.
 8 (2) לאחר מות אחד מבני הזוג –
 9 (א) כל עוד לא חולק העיזבון – בן הזוג שנוטר בחיים ומבקש
 10 לבטל את צוואתו יסתלק שלא לטובתו, לטובת ילדו או
 11 לטובת אחיו של המוריש, מכל מנה או מכל חלק בעיזבון
 12 שהוא אמור לקבל לפי הצוואה ההדדית של המצווה שמת.
 13 (ב) לאחר חלוקת העיזבון – בן הזוג שנוטר בחיים ומבקש
 14 לבטל את צוואתו ישיב את כל שירש לפי הצוואה ההדדית
 15 לעיזבון, ואם השבה בעין בלתי אפשרית או בלתי סבירה
 16 – ישיב את שווי המנה או החלק בעיזבון שירש.
 17 (ג) הוראות סעיף קטן (ב) יחולו אם אין בצוואות הוראה
 18 אחרת, ואולם הוראה השוללת לחלוטין את הזכות לבטל
 19 את הצוואה בחיי שני בני הזוג – בטלה".
 20
 21 על היחס שבין סעיף 8א(ב) לסעיף 8א(ג) ניתן ללמוד מדברי ההסבר להצעת החוק של תיקון
 22 : 12
 23
 24 "עוד מוצע כי ההסדרים האמורים בסעיף קטן (ב) בנוגע לביטול צוואה הדדית יחולו רק
 25 כנרירת מחדל, במידה שאין בצוואה ההדדית הוראה אחרת בנוגע לביטולה. אולם עקב
 26 הרצון להגן על החופש לצוות בחיי שני בני הזוג, הוראה בצוואה שתמנע לחלוטין את שינוייה
 27 בחייהם – בטלה (סעיף קטן (ג))."
 28
 29 כן ראה בע"מ 10807/03 אליקום זמיר נ' רות גמליאל:
 30
 31 "הוראות החוק האמורות, נקבע בסעיף 8א(ב)(2)(ג) יחולו אם אין בצוואות ההדדיות הוראה
 32 אחרת, על כן, בצוואות ההדדיות בהן לא נקבע כל הסדר – לא במפורש, ולא במשתמע –
 33 באשר לכוחו של בן הזוג שנוטר בחיים לשנות מצוואתו, יחול על צוואות שנערכו לאחר החוק

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

08 נובמבר 2018

תיק חיצוני:

1 ההסדר הקבוע בתיקון החוק, המגביל את הכוח לשנות את הצוואה. על בני זוג אשר
 2 מבקשים לשחרר זה את רעהו ממגבלות החוק – לדאוג לכתוב "הוראה אחרת".
 3
 4 האם ההוראה שהמנוחים ציוו בצוואתם לפיה כל אחד מהם רשאי לשנות או לבטל את צוואתו
 5 בכל עת, הינה הוראה אחרת בנוגע לביטולה של הצוואה ההדדית?
 6
 7 ניתן לגרוס שעצם האפשרות לערוך צוואה אחרת כפי שציוו המנוחים, ועריכת צוואה חדשה .41
 8 כמוה כהוראת הביטול של הצוואה ההדדית, שהרי סעיף 36(ב) לחוק הירושה מורה לנו
 9 שצוואה חדשה, אף אם אין בה ביטול מפורש של צוואה קודמת, רואים אותה כמבטלת את
 10 הקודמת במידה שהוראות הצוואה החדשה סותרות את הוראות הצוואה הקודמת. ברם,
 11 קבלת עמדה זו ללא בחינה עניינית של מהות הצוואה ההדדית שנערכה ונסיבותיה תביא
 12 בהכרח לפגיעה בעיקרון ההסתמכות, שהמחוקק ביקש להגן עליו בהוספת תיקון מס' 12 לחוק
 13 הירושה (סעיף 8 א). המתח שבין היכולת לשנות או לבטל את הצוואה לבין ההגנה על עיקרון
 14 ההסתמכות נעוץ בעיקרון תום הלב. השופט א. ברק התייחס לכך באמרת אגב בפסק דינו
 15 בעניין מלמד ".... יתכן גם שניתן לקבוע בישראל, כי לאור אינטרס הסתמכות, ביטול
 16 הצוואה השנייה הינו פעולה שלא בתום לב, בניגוד להוראת סעיף 39 לחוק החוזים (חלק
 17 כללי) תשל"ג-1973, החלה גם על פעולה משפטית (כמו צוואה) שאינה בבחינת חוזה (סעיף
 18 61(ב) לחוק החוזים (חלק כללי)....", והש' ברק אף התייחס לסוגייה זו בספרו:
 19
 20 "ביסוד הצוואה עומד החופש של המצווה לשנותה בכל עת שירצה. חופש זה פג רק עם מות
 21 המצווה. ליורשים על-פי הצוואה אין אינטרס הסתמכות שהדין מגן עליו. רצונו של המצווה
 22 הוא המונח ביסוד הצוואה. מכאן מרכזיותו של 'אומד דעת המצווה' בפרשנות הצוואה.
 23 הנחות יסוד אלה אינן מובנות מאליהן בצוואה המשותפת. לכאורה, דינה של צוואה משותפת
 24 דומה לחוזה יותר מאשר לצוואה. הרצון המכריע המונח בסודה אינו הרצון הנפרד של כל
 25 מצווה, אלא הרצון המשותף של שני המצווים. ההסדר הקיים בכל הנוגע לצוואה משותפת
 26 אינו מניח את הדעת.
 27
 28 קושי נוסף הקיים הוא הגישה, כי גם בצוואה המשותפת וההדדית רשאי המצווה הנוטר
 29 בחיים לחזור בו מהצוואה ולערוך צוואה חדשה. דבר זה נוגד את ההדדיות שבצוואה. לדעתי
 30 ניתן למנוע תוצאה זו תוך שימוש בעקרון תום הלב... " (צוטט מתוך בע"מ 10807/03 זמיר נ'
 31 גמליאל הנ"ל).
 32

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

08 נובמבר 2018

תיק חיצוני:

- 1 אני סבור שעמדה זו שהובעה עוד בטרם תיקון 12 לחוק הירושה שרירה וקיימת גם לאחר
2 התיקון. החופש לצוות גם אם אינו מוגבל צריך להיבחן תחת עיקרון תום הלב.
3
- 4 בעניינינו, אני סבור שהמנוח לא היה רשאי לבטל את צוואתו ההדדית על אף לכאורה החופש
5 שניתן לו לעשות כך בצוואות, ולהלן אפרט טעמי.
6
- 7 עו"ד העיד שלא התקיימה התייעצות בינו לבין המנוח בעניין משמעות הצוואה ההדדית
8 ונושא השינוי שלה (פי עמ' 14 ש' 5-1). לפיכך, ברור שאף עם המנוחה לא נערכה התייעצות
9 כאמור.
10
- 11 לטעמי, בנסיבות עריכת הצוואה ההדדית, חובה היה על עו"ד להסביר למנוחה, ואף
12 למנוח, את המשמעות המיוחדת של עריכת צוואה הדדית, וזאת משום שהוכח שבדברי הצוואה
13 – תוכנה – לא נמסר לעו"ד על ידי המנוחה אלא על ידי המנוח. הוכח שבמועד החתימה
14 על הצוואה, היה המנוח נוכח בחדר, שהרי שניהם חתמו על צוואותיהם בביתם. הוכח שבמועד
15 החתימה על הצוואה היתה המנוחה מרותקת למיטתה ו"מאוד חולה", ביטוי שהשתמש בו
16 עו"ד כדי להסביר מדוע נאלץ להחתיים את המנוחה בביתה (פי עמ' 8 ש' 17-12).
17
- 18 למעשה, המנוחה חלתה בסרטן (פי עמ' 20 ש' 1). יכולתה של המנוחה, במצבה הבריאותי,
19 לשנות את צוואתה אינו אפשרי. למעשה, הוראה זו בצוואה אין לה כל תוקף ממשי ומכאן גם
20 חשיבות ההסבר שהיה על עו"ד להסביר למנוחה על משמעות הצוואה ההדדית ועל
21 משמעות השינוי או הביטול שלה לאחר הפטירה.
22
- 23 דברים אלו מקבלים משמעות יתרה לאור עדותו של עו"ד שבמידה מסוימת עשתה
24 רושם של עדות מתחמקת לגבי כוונת הצדדים בעריכת הצוואה ההדדית:
25
- 26 "ש. כשהחתמתם את בני הזוג ז"ל, אתה זוכר במעמד למה הם התכוונו?
27 ת. למה שרשום בצוואה.
28 ש. שהם רוצים להוריש את כל רכושם לחמשת ילדיהם?
29 ת. מה שרשום בצוואה" (פי עמ' 9 ש' 4-1).
- 30
- 31 לטעמי, המנוחה דווקא לאור היותה מרותקת למיטה, חולה מאוד, היתה זקוקה לייעוץ
32 משפטי נפרד משל המנוח על מנת לברר את רצונה האמיתי ואולי אף לנסח את הצוואה
33 בהתאם ל"רצונה", אך מאחר שתוקף צוואתה אינו עומד לדיון, אדגיש כי נוכח האמור

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

08 נובמבר 2018

תיק חיזוני:

- 1 בצוואות, על אף שבמועד עריכת הצוואה היה ידוע שמערכת היחסים עם המתנגדות אינה
 2 תקינה, כוונת הצדדים הייתה להותיר לילדיהם את עיזבונם בחלקים שווים. העובדה שהמנוח
 3 חזר על הוראה זו בצוואתו השלישית (למרות הנתק מהמתנגדות) רק מחזקת מסקנה זו.
 4
 5 בשים לב שהאם המנוחה נפטרה כשבועיים לאחר מועד חתימתה על הצוואה ההדדית, הרי
 6 שיש להגן על עקרון ההסתמכות המובנה בצוואה זו גם אם המנוחה לא ציוותה מה יעשה
 7 ברכושה לאחר לכתו של המנוח (הוראת יורש אחר יורש), כל שכן, כאשר תוכן הצוואה נמסר
 8 לעו"ד לוריג על ידי המנוח ולא על ידי המנוחה.
 9
 10 העובדה שהמנוח שינה את צוואתו בסמוך לאחר פטירתה של המנוחה (כשלושה שבועות
 11 בפועל, אך למעשה היה ברור שהוא מתעתד לשנות את צוואתו כבר בשבעה נוכח עדותו של
 12 המבקש 3), מחזקת את מסקנתי שיש להגן במקרה זה על עקרון ההסתמכות.
 13
 14 אשר על כן, נוכח האמור לעיל, ועל יסוד עקרון תוס הלב החולש גם הצוואות ההדדיות, אני
 15 קובע שיש לבטל את תוקפן של כל הצוואות שנערכו לאחר הצוואה ההדדית מיום 22.4.15,
 16 כל שכן את תוקפה של הצוואה האחרונה.
 17
 18 43. בשים לב לתוצאה אליה הגעתי לא מצאתי לדון בטענה בדבר מעורבות בעריכת צוואה – סעיף
 19 35 לחוק הירושה, אולם אעיר שלגופו של עניין לא הובאו ראיות ישירות למעורבות מי
 20 מהמבקשים בעריכת צוואה בהתאם לסעיף 35 לחוק זולת הדברים שנקבעו על ידי במסגרת
 21 בחינת הטענה להשפעה בלתי הוגנת.
 22
 23
 24 **סיכום:**
 25
 26
 27 44. אשר על כן, אני מקבל את ההתנגדות ומורה על ביטול הצוואה האחרונה מיום 16.8.15.
 28 לדידי, אין תוקף לצוואות המאוחרות שלאחר הצוואה ההדדית מיום 22.4.14, שאף הן נגועות
 29 בהשפעה בלתי הוגנת.
 30
 31 אני מורה אפוא על קיום צוואת המנוח מיום 22.4.15. ניתן להגיש פסיקתא לחתימתי.
 32

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

08 נובמבר 2018

תיק חיצוני:

1 המבקשים ישלמו ביחד ולחוד למתנגדות הוצאות משפט בסך 25,000 ש"ח בצירוף הפרשי
2 הצמדה וריבית כחוק מהיום ועד התשלום המלא בפועל.

3
4
5
6
7

ניתן היום, ה' כסלו ה' תשע"ט, 13 נובמבר 2018, בהעדר הצדדים.

בן ציון ברגר, שופט

8
9
10
11

להתייחס סגור